



*Lev Nikolajevič  
Tolstoj*

*Království Boží  
ve vás*

KRÁLOVSTVÍ BOŽÍ  
VE VÁS



Lev Nikolajevič  
TOLSTOJ

*Království Boží  
ve vás*

**ALMI**

© Miloš Palatka, 2016  
© ProfiSales s.r.o., 2016

ISBN 978-80-87494-20-2

# OBSAH

<i>Kniha I.</i>	7
<i>Kniha II.</i>	97
<i>Kniha III.</i>	145
<b>Závěrem</b>	189



# *Knihá I.*



Roku 1884 jsem napsal knihu nazvanou „Jaká je moje víra?“ V této knize jsem vyložil, v co skutečně věřím.

Když jsem vykládal svou víru v Kristovo učení, nemohl jsem přitom nenapsat zároveň i důvod, proč nevěřím a proč pokládám onu církevní víru, jež se obvykle nazývá křesťanství, za blud.

Mezi mnohými odchylkami tohoto učení od učení Kristova jsem poukazoval na hlavní odchýlení, a to na neuznání příkazu neprotivit se zlu násilím, což více než jiné odchylky poukazuje na to, že učení Kristovo bylo učením církevním zkaženo.

Věděl jsem velmi málo, jako ostatně my všichni, co se dělo a co bylo hlášáno a psáno v dřívějších dobách o otázce neodporování zlu. Věděl jsem, co bylo řečeno o tomto tématu u církevních Otců<sup>1</sup>, Origena<sup>2</sup>, Tertulliana<sup>3</sup> a jiných, věděl jsem též, že byly a jsou některé takřčené sekty mennonitů<sup>4</sup>, ochranovských (herrnhutských)<sup>5</sup>, kvakerů<sup>6</sup>, které křesťanovi nedovolují užívat zbraně a nekonají vojenské služby; ale co bylo těmito takřčenými sektami k objasnění této otázky vykonáno, to mi bylo známo málo.

Moje kniha byla zadržena ruskou cenzurou, jak jsem také očekával, ale jednak díky mé pověsti jako spisovatele, jednak proto, že vzbudila zájem lidí, se tato kniha rozšířila v rukopisech a litografických výtiscích v Rusku i v překladech za hranicemi a vyvolala na jednu stranu od lidí souhlasících s mými myšlenkami řadu zpráv o spisech psaných o stej-

---

<sup>1</sup> Autoři věroučných literárních děl; ve sporných otázkách bylo citováno z jejich díla jako důkaz autority; byli váženi a ctěni. *Pozn. red.*

<sup>2</sup> Významný učenec a spisovatel pozdní antiky, působil ve 3. století našeho letopočtu; měl blízko k novoplatonismu a zastával myšlenku reinkarnace, za což byl prohlášen kacířem. *Pozn. red.*

<sup>3</sup> Starořímský filozof, spisovatel, právník; působil ve 2. století našeho letopočtu, kritizoval pohanství, kacířství i církevní nešvary, spisy jsou často výrazně polemické. *Pozn. red.*

<sup>4</sup> Součást křesťanského hnutí novokřtěnců; činnost zahájili v polovině 6. stol. našeho letopočtu v Holandsku a Německu; kázali proti násilí, vyžadovali vysokou kázeň a bohobojnost. *Pozn. red.*

<sup>5</sup> Pobělohorští exulanti z Moravy, čeští bratři, kteří odmítli katolickou víru, odešli a usídlili se ve městě Ochránov (Herrnhut). Zde pak fungovala českobratrská komunita. *Pozn. red.*

<sup>6</sup> Náboženské hnutí založené v Anglii v polovině 17. století; soustředí se na vnitřní vztah k Bohu, nemají kněze, odmítají autoritu státu a armády, odmítají vojenskou službu. *Pozn. red.*

ném tématu, na straně druhé řadu kritik o myšlenkách vyložených v knize samotné.

Jedno i druhé spolu s historickými projevy poslední doby mi objasnilo mnohé a přivedlo mne k novým výsledkům a závěrům, jež chci otevřeně říct.

Především promluvím o oněch faktech, o historii otázky neprotivit se zlu, jež jsem dostal; potom o oněch úsudcích, které se této otázky týkají a byly vyloženy jak duchovními kritiky, tj. vyznávajícími křesťanské náboženství, tak i světskými, tedy nevyznávajícími křesťanské náboženství; a konečně o oněch závěrech, k nimž jsem byl doveden jedněmi i druhými, jakož i historickými událostmi poslední doby.

## I.

Jedním z prvních ohlasů na moji knihu byly dopisy amerických kvakerů. V těchto dopisech kvakeři projevovali svůj souhlas s mým míněním, že pro křesťana je nepřípustné násilí a válka, oznámili mi podrobnosti o své takřečené sektě, která prostřednictvím skutků přes dvě stě let vyznává toto Kristovo učení, totiž neprotivit se zlu násilím, a neužívala a dosud neužívá ke své obraně zbraně. Zároveň s dopisy mi kvakeři poslali své brožury, časopisy a knihy. Z nich jsem poznal, jak dalece jimi byla již před mnoha lety nevyvratitelně dokázána povinnost křesťana zachovávat příkázání, abychom se neprotivili zlu násilím, a byla dokázána nesprávnost církevního učení, které popravu a války připouští.

Kvakeři prokázali celou řadou úvah a textů, že s válkou, tedy mrzačením a vražděním lidí, se náboženství neztotožňuje. Dále ujišťují a dokazují, že nic tak nepomáhalo zatemňovat Kristovu pravdu v očích pohanů a nic tak nepřekáželo rozšíření křesťanství ve světě, jako to, že lidé, kteří se nazývali křesťany, toto příkázání neuznávali a válku a násilí dovolovali.

„Kristovo učení, jež vniklo do vědomí lidí nikoliv prostřednictvím meče a násilí,“ říkají, „nýbrž prostřednictvím neodporování zlu, mírností, pokorou a mírumilovností – se může ve světě šířit jenom příkladem míru, souladu a lásky mezi svými stoupenci.“

„Křesťan se může, podle učení samotného Boha, řídit při setkání s lidmi jen mírumilovností, a proto nemůže existovat autorita, která by

křesťana přiměla jednat proti učení Boha a proti jeho hlavnímu tĕhnutí ve vztahu k vlastním bližním.“

„Pravidlo státní nutnosti,“ říkají, „může přimět ty, kteří se pro pozemské výhody snaží sloučit neslučitelné, aby zradili zákon Boží, ale pro křesťana, jenž skutečně věří, že následování učení Kristova mu přináší spásu, toto pravidlo nemůže mít význam.“

Poznání kvakerovských činností a jejich spisů, Foxe, Penna a zejména knihy Dymonda z roku 1827, mi ukázalo, že nejenomže je odedávna uznána nemožnost spojovat křesťanství s násilím a válkou, ale tato nespojitelnost že je odedávna tak jasně a jistě dokázána, že je až k podivu, jakým způsobem může dále trvat toto nemožné sloučení křesťanského učení s násilím, které hlásaly a stále hlásají církve.

Kromě zpráv, jež jsem dostal od kvakerů, jsem taktéž asi v téže době obdržel z Ameriky zprávy o tom samém tématu, ale z jiného a dříve mi úplně neznámého zdroje.

Syn Williama Lloyda Harrisona, znamenitého bojovníka za svobodu černochů, mi psal, že přečetl moji knihu, v níž našel myšlenky podobné těm, jež byly vysloveny jeho otcem roku 1838, a měl za to, že pro mě bude zajímavé se s nimi seznámit, a tak mi poslal deklaraci čili prohlášení neprotivení se – „non-resistance“, které sestavil jeho otec téměř před padesáti lety.

To prohlášení vzniklo za těchto okolností: William Lloyd Harrison ve Společnosti pro ustálení míru mezi lidmi, jež působila roku 1838 v Americe, uvažoval o způsobech, jak zrušit válku, a dospěl k závěru, že zavedení všeobecného míru může být založeno jen na tom, že se uzná přikázání neprotivit se zlu násilím (Mt 5,39) ve svém plném významu, tak, jak mu rozumějí kvakeři, s nimiž byl Harrison v přátelském kontaktu. Když k tomuto závěru Harrison došel, sestavil prohlášení a předložil je Společnosti. Mnohými členy bylo roku 1838 podepsáno.

## **Prohlášení zásad, které přijali členové společnosti založené pro rozšíření všeobecného míru mezi lidmi:**

*V Bostonu roku 1838*

„My, níže podepsaní, pokládáme za svou povinnost vzhledem k sobě, k věci blízké našemu srdci, k zemi, v níž se zdržujeme, a k celému ostatnímu světu, vydat toto naše vyznání víry a vyjádřit v něm ony zásady, jichž se držíme, cíle, o které usilujeme, a prostředky, jichž hodláme používat, abychom dosáhli všeobecného blahodárného a klidného převratu. Toto je naše vyznání.

Neuznáváme žádnou lidskou vládu. Uznáváme jenom jediného Krále a Zákonodárce, jenom jediného Soudce a Vladaře nad lidstvem. Za svoji vlast uznáváme celý svět, za své krajany uznáváme celé lidstvo. Milujeme svoji vlast právě tak, jako milujeme též jiné země. Zájmy a práva našich spoluobčanů nejsou nám dražší než zájmy a práva všeho lidstva. Proto nepřipouštíme, aby vlastenecký cit mohl schvalovat mstu za křivdu nebo za škodu způsobenou našemu národu.

Máme za to, že národ nemá právo bránit se vnějším nepřítelům, ani je přepadat. Také to, že ani jednotlivci ve svých osobních vztazích nemohou toto právo mít. Jeden člověk nemůže mít větší význam než celek. Nesmí-li vláda vytvářet odpor cizím dobyvatelům, jejichž cílem je pustošit naši vlast a pobíjet naše spoluobčany, právě tak se nesmí vytvářet násilný odpor jednotlivým lidem, kteří ruší veřejný klid a ohrožují bezpečnost druhých. Učení hláсанé církvemi, že všechny říše na zemi jsou ustaveny a schváleny Bohem a že všechny vlády, existující např. ve Spojených státech, v Rusku či v Turecku, odpovídají vůli Boží, je právě tak hloupé jako rouhavé. Toto učení představuje našeho Tvůrce jako bytost předpojatou, zavádějící i podporující zlo. Nikdo se neodvážá tvrdit, že by vlády, ať to je v jakékoli zemi, jednaly vůči svým nepřítelům v duchu učení a podle příkladu Kristova. A proto činnost těchto vlád nemůže být Bohu příjemná, tedy ani vlády nemohly být ustaveny Bohem a musí být svrženy – nikoli však silou, ale duchovním obrozením lidstva.

Považujeme za nekřesťanské a nepřípustné nejen samotné války, výbojné i obranné, ale i všechny přípravy k válkám; zřizování arzenálu, opevnění, válečných lodí; trvání všech stálých armád považujeme za nekřesťanské a nepřípustné stejně jako různé vojenské správy, všemožné pomníky vystavené na počest vítězství nebo padlých nepřítel,

různorodé trofeje dobyté na bojišti, všemožné oslavy válečných činů, všechny zábory provedené vojenskou mocí; považujeme za nekřesťanské a nepřípustné každé vládní nařízení vyžadující vojenskou službu od vlastních lidí vládě podřízených.

Proto pro sebe pokládáme za nemožné nejenom sloužit ve vojsku, ale i to, aby se o nás v této věci zajímaly úřady, které by nás zavazovaly, abychom nutili lidi konat zlo ze strachu před žalářem nebo trestem smrti. Proto se dobrovolně vyvazujeme z vládních zařízení a zříkáme se vsí politiky, všech pozemských poct a hodností.

Jelikož se domníváme, že nejsme oprávněni k tomu, abychom zastávali místa ve státních úřadech, nemyslíme, že jsme oprávněni volit na tato místa jiné osoby. Případá nám taktéž nemístné soudit se s lidmi, abychom je přiměli vrátit to, co nám vzali. Uznáváme, že jsme povinni dát i kabát tomu, kdo nám vzal košili, a že jej vůbec nelze podrobovat násilí (Mt 5,40).

Věříme, že hrdelní řád Starého zákona „Okno za oko, zub za zub“ byl zrušen Ježíšem Kristem a že podle Nového zákona se všem jeho stoupencům udává, aby nepřátelům místo toho, aby se mstili, odpouštěli – a to bez výjimky. Ale vymáhání, a to v každém případě, peněz násilím, zavírání do vězení, posílání do vyhnanství nebo popravování samozřejmě není odpouštění křivd, ale pomsta.

Dějiny lidstva jsou plné důkazů, že hmotné násilí nepomáhá mravnímu obrození a že hříšné lidské sklony mohou být potlačeny jenom láskou, že zlo může být zničeno jenom dobrem, že člověk, aby se uchránil zla, se nesmí spoléhat na sílu ruky, že pravé bezpečí pro lidi spočívá v dobrotě, velké trpělivosti a milosrdenství a že jenom mírumilovní dostávají zemi jako dědictví – zatímco ti, kteří zvedají meče, meči zahynou.

Z toho důvodu a za tím účelem, abychom jistěji zabezpečili život, majetek, svobodu, veřejný klid a osobní blaho lidí a taktéž proto, abychom vyplnili vůli toho, který je Králem kralujících a Pánem panujících, celou duší přijímáme základní učení neprotivit se zlu zlem a pevně věříme, že toto učení, které odpovídá všem možným nahodilostem a projevuje vůli Boha, musí konec konců zvítězit nad všemi zlými silami. Nehlásáme revoluční učení. Duch revolučního učení je duchem pomsty, násilí a vraždy. Nebojí se Boha a neváží si osobnosti člověka. My si však přejeme, abychom byli naplněni duchem Kristovým. Pokud následujeme své základní pravidlo neprotivit se zlu zlem, nemůžeme vyvolávat spiknutí, vzpoury nebo násilí.

Podřizujeme se všem zákonným ustanovením a všem požadavkům vlády – až na ty, které odporují požadavkům evangelia. Náš odpor se omezuje na pokorné přijetí trestů, které nás mají postihnout za neposlušnost. Hodláme bez odporu snášet všechny útoky namířené proti nám a jsme při tom sami odhodláni, aniž bychom přestali útočit proti zlu světa, kdekoli by se objevilo, nahore nebo dole, v životě politickém, administrativním nebo náboženském, usilovat všemi nám dostupnými prostředky o uskutečnění toho, aby se státy světa sloučily v jedno království Pána našeho Ježíše Krista. Pokládáme za nepochybnou pravdu, že všechno, co se protiví evangeliu a duchu Jeho, a proto náleží zničení, má být hned ničeno. A proto, pokud věříme předpovědím, že nastane doba, kdy se meče překují na rádla a kopí na srpy, musíme okamžitě, bez odkladu na dobu pozdější, konat podle svých sil. A proto všichni, kteří vyrábějí, prodávají a užívají zbraně, napomáhají různým vojenským přípravám – a tím samým se ozbrojují proti klidnému panování Syna Božího na zemi.

Když jsme vyjádřili své zásady, povíme nyní, jakými cestami hodláme dosáhnout svého cíle.

Hodláme zvítězit „šiléným hlásáním“. Vynasnažíme se šířit své názory mezi všemi lidmi, ať náleží k jakýmkoli národům, vyznáním a vrstvám společnosti. Za tím účelem budeme pořádat veřejné přednášky, šířit tištěná oznámení a brožury, zakládat společnosti a podávat žádosti do všech státních orgánů. Vůbec – budeme se snažit, abychom všemi pro nás dostupnými prostředky dosáhli základního převratu v názorech, citech a skutcích naší společnosti v souvislosti s hříšným násilím proti vnějším i vnitřním nepřítelům.

Podnikáme-li toto veliké dílo, jsme si plně vědomi, že naše horlivost může být vystavena tvrdým zkouškám. Náš úkol nám může přivodit křivdy, urážky, utrpení, dokonce i smrt. Čeká nás neporozumění, špatný výklad a pomluvy. Proti nám se musí zvednout bouře. Hrdost a pokrytectví, ctižádostivost a krutost, vladaři a vlády – to vše se může spojit, aby nás zničilo. Takovým způsobem jednali s Vykupitelem, kterého se snažíme následovat podle svých sil. Ale nás tyto hrůzy nelekají. Nespolehneme na lidi, nýbrž na všemohoucího Boha. Pokud jsme se zřekli lidského zastání, co jiného by nás mohlo podporovat než jediná víra, která podmaňuje svět? Nebudeme se divit oněm zkouškám, které nás postihnou, ale budeme se radovat z toho, že budeme hodni mít stejné útrapy jako Kristus.

Vzhledem k tomu všemu odevzdáme své duše Bohu a věříme tomu, co bylo řečeno – že ten, kdo pro Krista ponechá doma bratry i sestry nebo otce nebo matku nebo ženu nebo děti nebo pole, obdrží stokrát víc a čeká jej věčný život.

A tak, bez ohledu na vše, co se proti nám může odehrát, pevně věříme, že určitě zvítězí po celém světě zásady vyjádřené v tomto prohlášení; připojujeme zde své podpisy a spoléháme na rozum a svědomí lidstva, nejvíce však na sílu Boží, které se též odevzdáváme.“

Hned po tomto prohlášení byla založena Harrisonem „Společnost neprotivení se“ a časopis nazvaný „Neprotivící se“ („Non-Resistant“), v němž se hlásalo učení „neprotivit se“ v celém svém významu a se všemi důsledky, jak bylo vyjádřeno v prohlášení. Zprávy o dalším osudu společnosti a časopisu jsem zjistil z pěkného životopisu W. L. Harrisona sestaveného jeho syny.

Společnost ani časopis netrvaly dlouho: většina Harrisonových spolupracovníků se v otázce osvobození otroků zřekla vyznání zásady neprotivit se, jak byla vyslovena v prohlášení, protože se obávala, aby příliš radikální požadavky vyjadřované v časopise „Neprotivící se“ neodradily lidi od praktické věci osvobození černochoů – a společnost i časopis zanikly.

Toto Harrisonovo prohlášení, které tak silně a výmluvně hlásalo vyznání víry a bylo tak důležité pro všechno lidstvo, by bylo mělo, jak se zdálo, ohromit lidi, nabýt světové známosti a stát se předmětem všestranných úvah. Ale nic podobného se nestalo. Nejenže není známo v Evropě, ale ani mezi Američany, kteří si tak velice váží Harrisonovy památky; toto prohlášení je skoro neznámé.

Totéž zapomenutí se týká také dalšího bojovníka za neprotivení se zlu, nedávno zesnulého Američana Adina Balloua, který celých padesát let toto učení hlásal. Jak málo je známé všechno to, co se vztahuje k otázce neprotivení se, je patrné z toho, že Harrisonův syn, jenž napsal výborný životopis svého otce o čtyřech velkých dílech, tento Harrisonův syn odpověděl na mou otázku, trvá-li nyní „Společnost neprotivení se“ a má-li stoupence, že pokud je mu známo, společnost se rozpadla a stoupenci tohoto učení neexistují, avšak v té době, když mi psal, žil v Massachusetts v Hopedale Adin Ballou, který se účastnil prací Harrisonova otce a zasvětil padesát let života tomu, že hlásal slovem i písmem učení „neprotivit se“. Později jsem dostal dopis od Wilsona,

žáka a pomocníka Balloua, a spojil jsem se se samotným Ballouem. Napsal jsem Ballouovi, on mi odpověděl a poslal mi své spisy. Zde je několik výpisků z nich:

„Ježíš Kristus je můj Pán a učitel,“ píše Ballou v jedné ze statí usvědčujících nedůslednost křesťanů, kteří uznávají právo obrany a války. „Dal jsem slib, že všeho nechám a budu Ho následovat a zlé i dobré snášet až do smrti. Ale jsem občanem demokratické republiky Spojených států, které jsem dal přísahu věrnosti v tom, že budu podporovat konstituci země a bude-li potřeba, tak obětuji život. Kristus ode mě žádá, abych činil jiným to, co bych chtěl, aby činili mně. Konstituce Spojených států ode mě žádá, abych činil dvěma milionům otroků (*tehdy byli otroci, nyní je na jejich místo možné dosadit dělníky*) právě opak toho, co bych chtěl, aby se činilo mně, tedy abych uplatňoval vliv k tomu, aby v onom otroctví, v němž jsou, dál zůstávali. A to ještě nic není; já dále volím nebo jsem volen, chci mít vliv na správu a jsem připraven být zvolen do nějaké hodnosti k výkonu správy. To pro mě není překážkou v tom, abych byl křesťanem. Vyznávám Krista a není pro mě těžké naplňovat zákon s Kristem i s vládou.

Ježíš Kristus mi zakazuje protivit se těm, kteří činí zlo, a zbavovat je oka za oko a zubu za zub, krve za krev, života za život.

Moje vláda však ode mě žádá právě opak a svoji obranu zakládá na šibenici, pušce, meči, jichž užívá proti svým domácím i vnějším nepřítelům. A v souladu s tím se země opatřuje šibenicemi, žaláři, zbrojnicemi, vojenskými koráby a vojáky.

Podporujeme-li tyto drahé vražedné prostředky a užíváme-li je, můžeme velmi pohodlně uskutečnit tu ctnost, že *odpouštíme těm, kteří nám křivdí, milujeme své nepřátele, blahorečíme těm, kteří nás proklínají, a prokazujeme dobro těm, kteří nás nenávidí.*

K tomu účelu máme stále křesťanské kněze, aby se za nás modlili a svolávali požehnání Boží na svaté vraždy.

Vidím to všechno (tedy rozpor mezi vyznáním a životem) a stále vyznávám; chovám se a pyšním se tím, že *v jedné a téže době jsem jak nábožným křesťanem, tak zůstávám věrným vládě.* Nechci souhlasit s tímto nerozumným pojmem neprotivení se. Nemohu se zříct svého vlivu a nechat v čele vlády jen znemravnělé lidi. Konstituce praví, že vláda má právo vypovídat válku, a já souhlasím, stvrzuji a přísahám, že ji v tom budu podporovat. Tím nepřestávám být křesťanem. Válka je též křesťanská povinnost. Cožpak není křesťanská věc zabíjet statisíce



bližních, znásilňovat ženy, ničit a pálit města a konat všemožné ukrutnosti? Je na čase odvrhnout všechny ty vymyšlené sentimentálnosti. To je jediný správný způsob, jak odpouštět křivdy a milovat nepřátele. Činíme to jen v duchu lásky, pak nic nemůže být křesťanštějšího než takové hromadné vraždění.“

V jiné brožůře pod záhlavím „Kolik je zapotřebí lidí, aby se změnil zločin ve spravedlnost“ praví: „Jednotlivec nesmí zabíjet. Pokud zabil, je zločinec, je vrah. Dva lidé, deset, sto lidí, pokud to udělá, jsou – vrazi. Ale stát nebo národ může zabíjet, jak se mu líbí, a nebude to vražda, ale pěkná, dobrá věc. Jenom sebrat co možná nejvíc lidí a pobítí deseti tisíců lidí se stává nevinnou věcí. Ale kolik právě je zapotřebí k tomu lidí? V tom spočívá otázka. Jednotlivec nemůže krást, loupit, ale celý národ může. Ale kolik právě je k tomu potřeba lidí? Proč jeden člověk, deset, sto lidí nesmí porušit Boží zákon, ale když je jich velmi mnoho, tak mohou?“

Zde je Ballouův katechismus sestavený pro jeho vyznavače:

### **Katechismus neprotivení se<sup>7</sup>**

- Otázka: Odkud je vzat výraz „neprotivení se“?  
Odpověď: Z výroku: „Neprotiv se zlému.“ (Mt 5,39)
- Otázka: Co znamená tento výraz?  
Odpověď: Označuje vznešenou křesťanskou ctnost předepsanou Kristem.
- Otázka: Je vhodné tento výraz „neprotivení se“ brát v nejšířším smyslu, tedy že poukazuje k tomu, abychom nečinili žádný odpor zlu?  
Odpověď: Ne, musí se mu rozumět v přesném smyslu učení Spasitele, tedy nesplácet zlo zlem. Zlu je potřeba se protivit nejrůznějšími spravedlivými prostředky, ale nikdy ne zlem.

---

<sup>7</sup> Překlad je volný a místy zkrácen. *Pozn. spis.*

- Otázka: Z čeho se usuzuje, že Kristus „neprotivit se“ učil v tomto smyslu?
- Odpověď: Ze slov, která při tom říkal. On řekl: „Slyšeli jste, co bylo řečeno starým: Oko za oko, zub za zub. Ale já vám pravím: Neprotiv se zlému; když tě někdo udeří do pravé tváře, nastav mu i druhou, a když se s tebou někdo chce přít a vzít ti sukni, ponech mu i plášť.“
- Otázka: O kom mluvil, když se ptal: „Slyšeli jste, co bylo řečeno?“
- Odpověď: O patriarších a prorocích, o tom, co řekli, co je obsaženo ve Starém zákoně, který židé obvykle nazývají „Zákon a proroci“.
- Otázka: Jaké nařízení rozuměl Kristus slovy: „vám řečeno“?
- Odpověď: Ona nařízení, v nichž Noe, Mojžíš a jiní proroci dávají právo provést osobní škodu konatelům škody, aby tak byly trestány a vykořeněny zlé skutky.
- Otázka: Uveďte taková nařízení!
- Odpověď: „Kdokoli by prolil krev člověka mezi lidmi, toho samého krev bude prolita.“ (Gn 9,6) „Kdo by udeřil člověka tak, až by od toho umřel, smrtí zemře... Pokud by smrt přišla, tak dáš život za život, oko za oko, zub za zub, ruku za ruku, nohu za nohu, spáleninu za spáleninu, ránu za ránu, modřinu za modřinu.“ (Ex 21.23.24.25,12) „Zabil-li někdo nějakého člověka, smrtí umře. (...) Kdo by pak zohavil bližního svého, vedle toho, jak on učinil, tak se staň jemu. (...) Zlámání za zlámání, oko za oko, zub za zub.“ (Lv 24, 17.19.20) „A když se pilně vyptají soudcové, poznají-li, že ten svědek je svědek lživý, mluví falešné svědectví proti svému bližnímu: to jemu učiňte, co chtěl on učinit svému bratru. (...) Nikoli, neslituje se oko tvé; život za život, oko za oko, zub za zub, ruka za ruku, noha za nohu.“ (Dtn 19,18.21)

To jsou předpisy, o nichž mluví Ježíš.

Noe, Mojžíš a proroci učili to, že ten, kdo zabíjí, mrzačí nebo mučí své bližní, činí zlo. Aby se člověk protivil takovému zlu a vykořeňoval je, je potřeba toho, kdo působí zlo, trestat smrtí nebo zmrzačením nebo nějakým jiným osobním trápením. Proti křivdě se sluší postavit křivdu, proti vraždě – vraždu, proti mukám – muka, proti zlu – zlo. Tak to učili Noe, Mojžíš a proroci. Ale Kristus všechno to zavrhuje. „Já pravím vám,“ stojí psáno v evangeliu, „neodporuj zlému, neprotiv se křivdě křiv-

dou, ale raději vytrp opětnou křivdu od toho, kdo činí zlo tobě. To, co bylo dovoleno, se zakazuje.“ Když jsme porozuměli způsobu protivení se, jak učili oni, víme přesně, čemu učí neprotivení se Kristovo.

Otázka: Dopouštěli staří, aby se odporovalo křivdě křivdou?

Odpověď: Ano. Ale Ježíš to zakázal. Křesťan v žádném případě nemá právo zbavit svého bližního života nebo mu ukřivdit, když ten páchá zlo.

Otázka: Může zabít nebo zmrzačit jiného člověka při sebeobraně?

Odpověď: Ne.

Otázka: Může přijít s žalobou k soudu za tím účelem, aby byl jeho protivník potrestán?

Odpověď: Nemůže, protože co činí skrze jiné, v podstatě činí sám.

Otázka: Může bojovat ve vojsku proti nepřátelům nebo proti domácím povstalcům?

Odpověď: Rozumí se, že ne. Nemůže mít žádný podíl na válce nebo válečných přípravách. Nemůže používat zbraně, které způsobují smrt. Nemůže odporovat křivdě křivdou; je to jedno – ať už je sám nebo spolu s jinými, ať nějak koná sám nebo prostřednictvím jiných lidí.

Otázka: Může dobrovolně vybírat nebo vyzbrojovat vládní vojáky?

Odpověď: Nic takového dělat nemůže, chce-li být věrný Kristovu zákonu.

Otázka: Může dobrovolně poskytovat peníze a pomáhat tak vládě, kterou podporuje vojenská síla a roli hraje trest smrti či násilí vůbec?

Odpověď: Ne, nejsou-li peníze určeny na něco zvláštního, spravedlivého samo o sobě, kde jak účel, tak i prostředky jsou dobré.

Otázka: Může takové vládě platit daně?

Odpověď: Ne, nesmí dobrovolně platit daně, ale nesmí se protivit vymáhání daní. Daň je určována vládou, vymáhá se nezávisle na vůli dalšího obyvatelstva. Nelze se jí protivit, aniž by člověk sám použil násilí. Násilí však křesťan používat nemůže, proto musí svůj majetek ponechat násilnému zkrácení, které vlády provádějí.

Otázka: Může křesťan hlasovat ve volbách a účastnit se soudů nebo správy země?

Odpověď: Nikoliv, účast ve volbách, na soudech či úřadování je zároveň účastí na vládním násilí.

Otázka: V čem spočívá hlavní význam učení o neprotivení se?

Odpověď: V tom, že to jediné poskytuje možnost vyvrátit zlo z kořene – jak z vlastního srdce, tak i ze srdce bližního. Toto učení zakazuje činit to, čím se zvětňuje a množí zlo ve světě. Ten, kdo přepadá jiného a křivdí mu, rozněcuje v jiném pocit nenávisti, kořen všeho zla. Pod záminkou odstranění zla ukřivdit jinému proto, že nám ukřivdil, znamená opakovat špatný skutek jak nad ním, tak nad sebou – a to znamená zrodit nebo aspoň osvobodit, podporovat téhož démona, kterého jsme vlastně chtěli zapudit. Satan nemůže být zapuzen satanem, nepravda nemůže být očištěna nepravdou a zlo nemůže být přemoženo zlem.

Skutečné neprotivení se je jediné opravdové odporování zlu. To ono potírá hlavu zmije. Ono ničí a nakonec vykořeňuje zlý cit.

Otázka: Ale je myšlenka tohoto učení opravdu správná, je možné to uskutečnit?

Odpověď: Jde to uskutečnit právě tak, jako je možné uskutečnit každé dobro předepsané zákonem Božím. Dobro nemůže být konáno za všech okolností bez sebeobětavosti, odříkání, strádání a v krajním případě beze ztráty života samého. Ale ten, kdo si váží více života, než konání vůle Boží, je pro jediný pravý život už mrtvý. Takový člověk se snaží zachránit si život, a pozbývá ho. Mimo to – vůbec tam, kde *neprotivit se* vyžaduje oběť jediného života nebo nějakého podstatného životního blaha, protivit se stojí tisíce takových obětí. *Neprotivení se zachovává – protivení se ničí*. Mnohem bezpečnější je jednat spravedlivě, než nespravedlivě, trpět křivdu, než protivit se jí násilím, je to i bezpečnější vzhledem ke skutečnému životu. Kdyby se všichni lidé neprotivili zlu zlem, náš svět byl by blažený.

Otázka: Ale když tak budou jednat jen někteří a bude jich málo, co se s nimi stane?

Odpověď: Kdyby tak jednal třeba jen jediný člověk, kdežto všichni ostatní by se sjednotili a ukřižovali ho, zdalipak by nebylo vznešené pro něho zemřít ve vítězoslávě neprotivící se lásky a s modlitbou za své nepřátele, než žít s královskou korunou na hlavě potřísněnou krví zavražděných? Ale jeden

nebo tisíce lidí pevně odhodlaných neprotivit se zlu zlem, a je jedno, jestli uprostřed vzdělců nebo mezi lidmi nezkrotnými, jsou mnohem více v bezpečí před násilím než ti, kteří na násilí spoléhají. Lupič, vrah nebo podvodník spíše tyto lidi nechá na pokoji než ty, kteří se mu postaví se zbraní. Ti, kteří se chopí meče, mečem zahynou, ale ti, kteří hledají mír, chovají se přátelsky, bez křivdy, ti, kteří křivdy zapomínají a odpouštějí, ti se těší z míru; nebo umírají-li, umírají jako blahoslavení.

Kdybychom všichni zachovávali příkázání neprotivení se takovým způsobem, nebyly by zřejmě ani křivdy, ani zločiny. Kdyby takových byla většina, upevnila by správu lásky a přízně i nad křivdicími, nikdy by se neprotivili zlu zlem, nikdy by neužívali násilí. Kdyby takových lidí byla dost početná menšina, měli by takový zlepšující mravní vliv na společnost, že každý krutý trest by byl zrušen a násilí a nepřátelství by se zaměnilo za lásku. Kdyby jich byla jenom malá menšina, zřídka by zakusili něco horšího, než pohrdání světa, ale svět by se zatím, ač by si toho nebyl vědom a ani tomu vděčný, stával za nějaký čas moudřejší a lepší právě tímto skrytým působením. A kdyby v nejhorším případě někteří ze členů menšiny byli pronásledováni až k smrti, nechali by po sobě tito lidé, kteří zahynuli pro pravdu, své učení, a to by již bylo posvěcené jejich mučednickou krví. Mír všem, kteří hledají mír, a nad vším vítězí láska ať je nehynoucím dědictvím každé duše, která se dobrovolně podřizuje zákonu Kristovu.

*Neprotiv se zlu násilím.“*

Adin Ballou

Ballou padesát let psal a vydával knihy týkající se výhradně otázky neprotivení se zlu násilím. V těchto spisech, krásných jasností myšlenky a pěkným výkladem, je otázka probrána ze všech možných stran. Závaznost tohoto příkazu se pro každého křesťana vyznávajícího bibli jako božské zjevení ulehčuje. Uvádějí se všechny obvyklé námitky proti příkazu neprotivení, jak ze Starého zákona, tak i z Nového, např. vyhnání z chrámu a podobně, a všechny námitky jsou vyvráceny. Ukazuje se nezávisle na Písmu k praktické rozumnosti tohoto pravidla a pojednává se o všech námitkách, které se proti němu obvykle uvádějí, přičemž jsou hned vyvráceny. Např. jedna hlava jeho spisu pojednává o neprotivení se zlu ve výjimečných případech a autor v ní uznává, že

kdyby byly případy, v nichž by nebylo možno užít pravidlo neprotivit se zlu, znamenalo by to, že toto pravidlo vůbec je nesmyslné.

Když uvádí tyto výjimečné příklady, dokazuje, že právě v nich je zapotřebí a rozumné, aby se toto pravidlo užilo.

Není jediného aspektu této otázky, jak pro její příznivce, tak pro odpůrce, který by nebyl v těchto spisech probrán.

Všecko to píše proto, abych ukázal na onen nepochybný význam, který by měly mít takové spisy pro lidi vyznávající křesťanství, a na to, že jak by se zdálo, činnost Ballouova by měla být známá a myšlenky jím vyjádřené by měly být uznány, nebo vyvráceny; ale nic podobného se nestalo.

Činnost Harrisonova otce, jeho prohlášení a založení Společnosti neprotivících se mne přesvědčily ještě více než styky s kvakery, že odchylka státního křesťanství od zákona Kristova o neprotivení se násilím je věcí dávno pozorovanou a projednávanou a na dokázání této věci lidé pracovali a pracovat nepřestávají. Činnost Ballouova mi to potvrdila ještě více. Ale jak osud Harrisona, tak zejména Balloua, jež nikdo nezná, ač věnoval asi padesát let vytrvalé a neustálé práci v jednom a témže směru, mě utvrdil také v tom, že trvá jakási neprojevená, ale pevná úmluva – umlčovat takové pokusy.

V srpnu roku 1890 Ballou zemřel a v americkém časopise křesťanského zaměření (*Religio-Philosophical Journal, August 23*) mu byla věnována posmrtná vzpomínka. V tomto pochvalném článku se píše o tom, že Ballou byl duchovním správcem obce, že měl osm až devět tisíc kázání, oddal tisíc párů a napsal kolem pěti set článků, ale ani jediným slovem nebylo řečeno to, čemu zasvětil svůj život, nebyl tam uveden výraz „neprotivení se“.

Všechno to, co dvě stě let hlásají kvakeři, stejně tak i činnost Harrisonova otce, založení jeho časopisu a společnosti, jeho prohlášení a stejně tak i všechna činnost Ballouova, jako by bylo zapomenuto, jako by se to nikdy nestalo.

Překvapujícím příkladem takového zapomenutí spisů, které směřují k vyjasnění otázky neprotivení se zlu násilím a k usvědčení těch, kteří tento příkaz neuznávají, je osud knihy Čecha Chelčického, která se stala známou teprve nedávno a dosud není vytištěna.

Záhy poté, co vyšla moje kniha v německém jazyce, jsem dostal z Prahy dopis od profesora tamější univerzity a ten mi sdělil, že existuje nikdy nikde netištěný spis Čecha Chelčického z 15. století nazvaný „*Síť víry*“. V tomto spisu, jak mi profesor napsal, Chelčický asi před

čtyřmi stoletími vyjadřoval totéž mínění o pravém a falešném křesťanství, které jsem vyjadřoval i já ve spise „*Jaká je moje víra?*“ – Profesor mi psal, že spis Chelčického má být vydán poprvé v českém jazyce v časopise petrohradské Akademie věd. Poněvadž jsem si nemohl onen spis opatřit, snažil jsem se zjistit, co bylo známo o Chelčickém; a tyto informace jsem získal z německé knihy zaslané mi tím stejným pražským profesorem a z dějin české literatury od Pypina. Pypin píše:

„*Sít víry je učení Kristovo, které má vyvléct člověka z temné hlubiny moře života a jeho nepravostí. Pravá víra spočívá v tom, aby člověk věřil Božím slovům, ale nyní přišla taková doba, že lidé pravou víru pokládají za kacírství, a proto musí ukázat rozum, v čem spočívá pravá víra, když to někdo neví. Tma ji skryla před lidmi a oni nepoznávají pravý zákon Krista.*“

K objasnění tohoto zákona Chelčický poukazuje na původní zřízení křesťanské společnosti, to zřízení, které, jak píše, pokládá se nyní v římské církvi za „*hnusné kacírství*“.

Tato prvopočáteční církev byla jeho vlastním ideálem společenského zřízení – založeného na rovnosti, svobodě a bratrství. Křesťanství, podle mínění Chelčického, dosud tyto zásady v sobě chová, je jenom zapotřebí, aby se společnost vrátila k jeho čistému učení – a potom by se ukázalo každé jiné uspořádání, které potřebuje krále a papeže, zbytečné: ve všem by stačil jediný zákon lásky...

Historicky Chelčický vztahuje úpadek křesťanství k dobám Konstantina Velikého, kterého papež Silvestr uvedl do křesťanství se všemi pohanskými mravy a životem, Konstantin naopak obdařil papeže světským bohatstvím a mocí. Od těch dob si obě moci stále navzájem pomáhaly a směřovaly jenom k vnější slávě. Doktoři, magistři a duchovní stav se začali starat jen o to, aby podmanili celý svět svému panství, vyzbrojovali lidi proti sobě na vraždění a loupeže a úplně zničili křesťanství ve víře i v životě. Chelčický zcela popírá oprávněnost války a trest smrti: každý voják, dokonce i „*rytíř*“ je jenom násilník, zločinec a vrah...

Totéž je s některými životopisnými podrobnostmi a ukázkami z dopisů Chelčického uvedeno i v knize německé.

Když jsem tímto způsobem poznal podstatu Chelčického učení, s tím větší netrpělivostí jsem očekával, až se objeví „*Sít víry*“ v časopise Akademie. Ale uplynul rok, dva, tři, a kniha se neobjevovala. Teprve roku 1888 jsem se dověděl, že započaté tištění knihy bylo zastaveno.<sup>8</sup> Opatřil jsem si kartáčový tisk toho, co bylo vysázeno, a pročetl jsem knihu. Je to kniha po všech stránkách podivuhodná.

Její obsah je zcela věrně podán Pypinem. Základní myšlenka Chelčického je ta, že křesťanství se, když se v Konstantinově době spojilo s mocí a rozvíjelo se ve stejných podmínkách dál, úplně zvrátilo a přestalo být křesťanstvím. Název „*Síť víry*“ dal Chelčický spisu proto, že si za námět zvolil verš evangelia o povolání učedníků, aby se stali lovci lidí. Chelčický pokračuje v tomto přirovnání a praví: „Kristus prostřednictvím učedníků vzal do své sítě víry celý svět, ale veliké ryby protrhly síť, vyskočily z ní a dírami, které způsobily, prchly i všechny ostatní ryby, takže síť zůstala skoro prázdná.“

Veliké ryby, které protrhly síť, to jsou vladaři, panovníci, papežové, králové, kteří, aniž by se zřekli moci, nepřijali vlastně křesťanství, ale jen jeho masku.

Chelčický učí to stejné, co učili a učí nyní neprotivíci se mennonité, kvakeři, v dřívějších dobách bogomilové, pavliciáni a mnozí jiní. Učí to, že křesťanství, které vyžaduje od svých vyznavačů mírnost, pokoru, dobrosrdečnost, odpouštění křivd, nastavení druhé tváře, když bijí jednu, lásku k nepřátelům, se neshoduje s násilím, které je nutnou podmínkou pro moc.

Křesťan podle výkladu Chelčického nejen nemůže být tím, kdo rozhoduje, nebo vojákem, ale nemůže mít ani žádnou funkci ve správě, nemůže být ani obchodníkem nebo třeba statkářem; může být jenom řemeslníkem nebo rolníkem.

Tento spis je jednou z těch vzácných knih, které neskončily na hranici a které usvědčují oficiální „*křesťanství*“.

Všechny takové knihy byly nazývané kacírskými, byly páleny spolu se svými autory, takže starých spisů usvědčujících odchýlení se od oficiálního křesťanství je velmi málo, a proto je tato kniha obzvláště zajímavá.

Ale kromě toho, že je zajímavá, ať se na ni díváme jakkoli, je tato kniha jedním z nejpozoruhodnějších plodů lidské mysli jak co do hloubky obsahu, tak i podivuhodnou starobylostí a silou a krásou národního jazyka! Ale přitom tato kniha není již přes čtyři století tištěna a dále zůstává, s výjimkou vědeckých pracovníků, neznámá.

---

<sup>8</sup> Kniha Chelčického byla vydána nákladem Akademie na konci roku 1893. Pozn. překl.



Zdalo by se, že všechny takové spisy – jak kvakerů, tak Harrisona, Balloua i Chelčického – tvrdící a dokazující na základě evangelia, že náš svět falešně rozumí Kristovu učení, by měly vzbudit zájem, bouři, hluk, spory – jak mezi pastýři, tak i mezi věřícími.

Spisy takového typu, dotýkající se samotné podstaty křesťanského učení, by měly být, jak by se zdálo, rozebrány a uznány za správné, nebo vyvráceny a zamítnuty.

Ale nic podobného se neděje. Se všemi těmito spisy se opakuje jedno a totéž.

Lidé nejrůznějších názorů, jak věřící, tak i, což je podivné, nevěřící liberálové, jako by se smluvili, všichni o nich stejně zatvrzele mlčí a všechno to, co lidé konají k objasnění pravého smyslu Kristova učení, zůstává neznámé nebo zapomenuté.

Ale ještě podivuhodnější je neznalost dvou spisů, o kterých jsem se dozvěděl, když se objevila má kniha. Je to kniha Dymondova „On war“ – „O válce“ vydaná poprvé v Londýně roku 1824 a „O neprotivení“ Daniela Mussera napsaná roku 1864. Neznalost těchto knih je překvapivá – zejména proto, že pokud nemluvíme o jejich hodnotě, obě knihy nepojednávají příliš o teorii, ale spíše o praktickém užití teorie v životě, o přístupu křesťanů k vojenské službě, což zejména nyní, při všeobecné vojenské povinnosti, je důležité a zajímavé.

Možná, že se budou ptát: jak pak má jednat podřízený, který věří, že se válka neshoduje s jeho náboženstvím, ale od něhož vláda žádá účast ve vojenské službě?

Zdá se, že to je nejživější otázka a taková, na niž je odpověď při nynější všeobecné vojenské povinnosti důležitá zejména.

Všichni nebo velká většina lidí jsou křesťané, a všichni muži jsou povoláváni k vojenské službě. Jak má člověk jako křesťan na tento požadavek reagovat? Odpověď Dymondova je tato:

*„Jeho povinnost je taková, aby pokorně, ale zároveň odhodlaně odřekl službu.“*

Někteří lidé beze všeho určitého uvažování jaksi přímo uzavírají, že odpovědnost za státní opatření spadá jenom na ty, kteří opatření konají, nebo že vláda a vládci rozhodují o tom, co je dobré, nebo špatné pro podřízené a že podřízení jsou povinni jenom poslouchat. Mám za to, že takovéto uvažování jenom zatemňuje svědomí lidí. „Mohu se neúčastnit rady vlády, a proto nejsem zodpovědný za její zločiny.“ Je pravda, že nejsme zodpovědní za zločiny vlády, ale jsme zodpovědní za

své vlastní zločiny. A zločiny vládnoucích stávají se našimi, když – ačkoli víme, že jsou to zločiny – spolupůsobíme při jejich uskutečňování... Ti, kteří myslí, že jsou povinni podrobovat se vládě a že odpovědnost za zločiny, které sami konají, se přenáší z nich na jejich vládcu, sami sebe klamou.

Říkají: „Podřizujeme své činy vůli jiných lidí a naše činy nemohou být špatnými, ani dobrými, v našich skutcích nemůže být ani zásluhy za dobro, ani odpovědnosti za zlo, poněvadž se nekonají z naší vůle.“

Je pozoruhodné, že totéž je vyjádřeno v poučení vojákům, které se musejí učit: tam je uvedeno, že jenom představený odpovídá za následky svého rozkazu.

Ale to není správné. Člověk ze sebe nemůže sejmut zodpovědnost za své činy. A to je možné vidět i v následujícím:

Přikazuje-li vám nadřízený zabít dítě vašeho souseda, zabít vašeho otce, vaši matku – uposlechnete? Neposlechnete-li, tak další uvažování je zbytečné, protože, můžete-li ho poslechnout v jednom případě, kde je hranice, po kterou můžete poslouchat? Není jiné hranice než té, která je určena křesťanstvím. A tato hranice je jak rozumná, tak vyplnitelná.

A proto máme za to, že je povinností každého člověka, který soudí, že válka odporuje křesťanství, zříkat se krátce, ale pevně vojenské služby. A ti, kterým připadá, že takhle jednat mohou, ať pamatují, že na nich spočívá velká povinnost. Na jejich věrnosti svému náboženství závisí osud míru v lidstvu natolik, nakolik vůbec může na lidech záviset. Ať hlásají své přesvědčení a obhajují je. A nejen slovy, ale i strádáním, bude-li zapotřebí. Věříte-li, že Kristus zakázal vraždu, nevěřte ani úsudkům, ani rozkazům lidí povolávajících vás k účasti na ní. Takovým pevným odřeknutím účasti na násilí si získáte požehnání dané těm, kteří poslouchají tato slova a plní je – a přijde doba, kdy i svět vás bude ctít jako účastníky na obrození lidstva.

Musserova kniha se nazývá „*Upevnění v neprotivení*“ aneb „*Rozdělení království Kristova a království tohoto světa*“ („Non Resistance Asserted; Kingdom of Christ and Kingdom of this World Separated“) a byla napsána roku 1864.

Tato kniha je věnována té stejné otázce a vyšla v době, kdy americká vláda žádala od svých poddaných vojenskou službu v období domácí války.

Kniha má též velmi nadčasový význam a objasňuje, za jakých okolností se lidé musejí a mohou zříkat vojenské služby. V úvodu spisovatel píše:

„Je známo, že ve Spojených státech je mnoho lidí, kteří vědomě zavrhují válku. Nazývají je „neprotivíci se“ („non-resistant“) nebo „bezbrannými“ („defenceless“) křesťany. Tito křesťané se zdráhají hájit svoji zemi, nosit zbraň a bojovat proti nepřítelům vlády, jak si to ona přeje. Dosud byla tato náboženská příčina vládou respektována a ti, kteří se na ni odvolávali, byli osvobozeni od služby. Ale na počátku naší domácí války bylo veřejné mínění touto okolností pobouřeno. Je přirozené, že osobnosti pokládající za svoji povinnost nést všechny obtíže a všechno nebezpečí vojenského života k ochraně své vlasti cítí nepřítel k těm lidem, kteří spolu s nimi po dlouhou dobu užívali ochrany a výhod vlády, ale v době, kdy je jich zapotřebí a kdy hrozí nebezpečí, se nechtějí zúčastnit toho, aby podstupovali námahu a odolávali nebezpečí pro její obranu. Je přirozené i to, že postavení takovýchto lidí se pokládá za nerozumné, odporové a podezřelé.“

Mnoho řečníků a spisovatelů, praví autor, se postavilo proti takovému stavu a snažilo se dokázat neoprávněnost neprotivení se – jak podle zdravého rozumu, tak podle Písma – a je to úplně přirozené a v mnohém ohledu tito spisovatelé mají pravdu. Mají pravdu v souvislosti s osobami, které, když se zříkají námahy spojené s vojenskou službou, se nezříkají výhod udělených jim vládami, ale nejsou v právu ohledně samotného principu „neprotivení se“. Spisovatel především dokazuje nutnost pravidla „neprotivit se“ pro křesťana tím, že tento předpis je jasný, že je dán Kristem každému křesťanovi a že není možno vykládat ho jinak; „Sudte sami, je-li poslouchat člověka více než poslouchat Boha.“ pravili Petr a Jan. A skutečně – právě tak se každý člověk, který si přeje být křesťanem, musí k požadavku jít na vojnu postavit, když mu Kristus pravil: „Neprotiv se zlu násilím.“ A tím otázku o samotném principu pokládá spisovatel za vyřešenou. Ale druhou otázku, tedy zda mají právo zříct se vojenské služby takové osoby, které se nevzdávají výhod poskytovaných jim násilím vlády, spisovatel rozebírá podrobně a dochází k závěru, že křesťan, který poslouchá zákon Kristův, nejde-li na vojnu, nemůže být zaměstnán v žádných vládních institucích, nemůže se účastnit soudů, voleb, nemůže se také v osobních záležitostech obracet na státní moc, policii nebo soud. – Dále se v knize rozebírá poměr Starého zákona k Novému, význam vlády pro nekřesťany, uvádějí se námitky proti učení o neprotivení se a jejich vyvracení. Spisovatel končí svoji knihu následovně: „Křesťané nepotřebují vládu, a proto ji nemohou ani poslouchat v tom, co se protíví učení Krista, tím méně se jí pak účastnit.“

„Kristus vyvolil své učedníky ze světa,“ praví: „Oni neočekávají svět-  
ské blaženosti a světské štěstí, ale naopak očekávají život věčný. Duch,  
v němž žijí, činí je spokojenými a šťastnými v každém postavení. Když  
je svět strpí, jsou vždycky spokojeni. Pokud je svět nechce nechat na  
pokoji, odejdou na jiné místo, protože jsou poutníci na zemi a nemají  
určitě obydlí. Mají za to, že mrtví mohou chránit své mrtvé, pro ně je  
však nejnütnější jedno: následovat svého učitele.“

Když nepřihlížíme k tomu, je-li správné či nesprávné vymezení po-  
vinnosti křesťana k válce, což je vyjádřeno v obou knihách, nemůžeme  
přehlédnout praktický význam a naléhavost rozhodnutí této otázky.

Jsou lidé – jsou statisíce kvakerů, jsou mennonité, jsou všichni ruští  
duchoborci, molokáni a lidé, kteří nenáleží k žádným určitým sektám,  
kteří však mají za to, že násilí, tedy i vojenská služba, se nedá s křes-  
ťanstvím sloučit, a proto každý rok se v Rusku několik povolávaných  
lidí vzpírá vojenské službě na základě svého náboženského přesvědčení.  
A jak jedná vláda? Propouští je? Ne. Nutí je jít a když nesouhlasí, trestá  
je? – Ne... Roku 1818 vláda jednala následujícím způsobem: Zde je  
výňatek z deníku Nikolaje Nikolajeviče Muravjeva-Karského, v Rusku  
téměř nikomu známý a zadržený cenzurou:

Dne 2. října roku 1818, Tiflis

Zrána mi velitel řekl, že bylo nedávno do Gruzie posláno pět statkář-  
ských sedláků z Tambovské gubernie. Tito lidé byli posláni k vojsku, ale  
nechtějí sloužit. Mrskali je již několikrátě krátkým bičem, i ulicí bě-  
hali, ale oni se odevzdávají ochotně nejkřutějším mukám i smrti, aby  
nemuseli sloužit.

„Pusťte nás,“ říkají, „a nechte nás na pokoji, my též necháme všechny  
na pokoji. Všichni lidé jsou si rovni a panovník je stejný člověk jako my.  
Proč mu máme platit daně, proč máme pro nebezpečí riskovat život?  
Abychom ve válce zabili člověka, který nám nezpůsobil žádné zlo?  
Můžete nás rozkrájet na kousky, ale my své přesvědčení nezměníme,  
neoblékneme si plášť a nebudeme jít komisárek. Ten, kdo se nad námi  
smiluje, nám dá almužnu, ale nic státního jsme neměli a mít nechce-  
me.“ To jsou slova těch mužiků, kteří ujišťují, že jim podobných je  
v Rusku mnoho. Čtyřikrát byli vedeni do komitétu ministrů, až ko-  
něčně se rozhodli to oznámit panovníkovi, který přikázal poslat je do  
Gruzie, aby se polepšili, a poručil hlavnímu veliteli, aby mu každý mě-

síce hlásil, jak pokračuje pozvolné obrácení těchto sedláků k rozumným myšlenkám.

Čím se skončila tato náprava, není známo, právě tak, jako není znám celý tento příběh, který byl uchovávan v hlubokém tajemství.

Tak jednala vláda před sedmdesáti pěti lety – tak jednala ve většině případů – vždy pečlivě tajených před lidmi. Tak se děje i nyní, vyjímaje Němce mennonity v Chersonské gubernii, jejichž odmítnutí služby se nechává na zvážení a kterým se vnucuje zaměnit vojenskou službu na stejnou dobu za práce v lesnictví.

V oněch nedávných případech odmítnutí vojenské služby z důvodu náboženského přesvědčení mennonitů vládní osobnosti jednaly takto:

Zpočátku využívají všechny v naší době možné prostředky násilí k „polepšení“ těch, kteří odmítají vojenskou službu, aby je přivedli na pravé myšlenky, a uchovávají konání těchto skutků v nejvyšší tajnosti. Víím, že o jednom z takto odmítajících mužů se roku 1884 v Moskvě za dva měsíce po jeho odmítnutí vytvořila ohromná tlustá kupa listin, které jsou uchovány na ministerstvu v nejvyšším utajení.

Začíná to obvykle tím, že odmítajícího posílají ke kněžím a ti je k vlastní hanbě vždycky přemlouvají. – Ale poněvadž přemlouvat ve jménu Krista, aby se někdo Krista zřekl, bývá z větší části bez úspěchu, tak odmítajícího po přemlouvání duchovních osobností posílají k celníkům. Ti obvykle nenacházejí nic politického a vracejí ho zpět – a potom odmítajícího posílají k učencům, k lékařům a do blázince. Při všem tomto posílání je odmítající zbaven svobody, trpí všemožným ponižováním a útlisky – jako odsouzený zločinec. Opakovalo se to ve čtyřech případech.

Z blázince lékaři odmítajícího pouštějí a potom začínají všemožná tajná a úskočná opatření, aby odmítající nebyl propuštěn a nepovzbuzoval odmítáním jiné, ale aby také nezůstal mezi vojáky a oni se od něj nedozvěděli, že jejich povolání k vojenské službě se naprosto neděje podle zákona Boha, jak jsou ujišťováni, ale proti němu.

Nejvhodnější by pro vládu bylo odmítající usmrctvat: ubít je holemi nebo nějakým jiným způsobem, i to se dříve dělo. Ale otevřeně trestat smrtí člověka za to, že zůstává věrný učení, které sami vyznáváme, nelze. Nechat na pokoji člověka, který odmítá poslušnost, ale také nelze. Vláda se tedy snaží buď mučením přimět tohoto člověka, aby se zřekl Krista, nebo se ho bez veřejné popravu nějak nepozorovaně zbavit, ukrýt před ostatními lidmi – jak jeho čin, tak jeho samotného. A tak nastávají všemožné léčky, úskoky a útrapy tohoto člověka. Buď ho po-

sílají do vzdálených míst, nebo ženou před soud pro neposlušnost a pak odsuzují pro porušení kázně a zavírají do žaláře, do trestanecké roty, kde je potom tajně vydán všemožným útrapám; nebo ho prohlašují za blázna a zavírají do blázince. Tak jednoho poslali do Taškentu, a to pod záminkou, že ho přeložili do taškentského vojska, druhého do Omsku, třetího soudili pro neposlušnost a zavřeli do žaláře, čtvrtého do blázince.

Všude se opakuje jedno a totéž. Nejenom vláda, ale i většina liberálních, svobodně myslících lidí jako by se umluvila, důsledně se odvracejí od všeho toho, co se hovořilo, psalo, činilo a činí se lidmi k tomu, aby byla prokázána neslučitelnost násilí s učením nejen křesťanství, ale třeba jen humanity, kterou prý společnost vyznává, násilí v nejhroznější, nejhrubší a nejvýraznější podobě, v podobě vojska, tedy pohotovosti vraždit kohokoliv.

A tak zprávy, které jsem získal o tom, na jakém stupni bylo již dávno vyjasněno a stále víc a víc se vyjasňuje pravý význam učení Kristova, tak i o tom, jak se k tomuto vyjasnění a plnění učení chovají nejvyšší vládnoucí třídy nejenom v Rusku, ale i v Evropě a Americe, mne přesvědčily, že existuje v těchto vládnoucích třídách vědomé nepřátelství k pravému křesťanství vyznačující se zejména umlčováním všech jeho projevů.

## II.

Tentýž dojem, že přáním je zatajit, umlčet to, co jsem se snažil ve své knize vyložit, ve mně vzbudily i úsudky o ní.

Kniha po svém vydání, jak jsem očekával, byla zakázána a podle zákona měla být spálena. Ale kniha byla místo spálení rozebrána úředníky a rozšířila se ve velkém počtu spisů a litografovaných snímků, i v překladech vytištěných za hranicemi.

A velmi záhy se objevily o knize posudky, nejen duchovní, ale i světské, které vláda nejen připouštěla, ale i podporovala. Dokonce v akademiích bylo dáno za téma bohosloveckých spisů vyvrácení knihy, jež se pokládala za úplně neznámou.

Posuzovatelé mé knihy, jak ruští, tak i zahraniční, dělí se na dvě hlavní skupiny: na kritiky náboženské – tedy lidi, kteří se pokládají za věřící, a na kritiky světské – svobodomyšlné.

Začnu prvními.

Ve své knize obviňuji církevní učitele z toho, že učí proti Kristovým příkázáním jasně a určitě vysloveným v Kázání na hoře, a zejména proti příkazu neprotivit se zlu a že tím zbavují Kristovo učení všeho významu. Církevní učitelé uznávají Kázání na hoře a příkaz neprotivit se zlu násilím za božské zjevení, a proto, pokud už považovali za nutné psát o mé knize, měli by tedy, jak by se zdálo, uvést argumenty nejprve k tomuto hlavnímu bodu obvinění a přímo říct, zda uznávají, nebo neuznávají pro křesťana za závazné učení v Kázání na hoře a příkaz neprotivit se zlu násilím; ale ne odpovídat tak, jak to obvykle dělají, tedy třeba že z jedné strany nelze vlastně popírat, ale z druhé strany přece nelze tvrdit, tím spíše, že... atd., ale odpovědět také tak, jak je položena otázka v mé knize: žádal-li Kristus skutečně od svých učedníků, aby konali to, co učil v Kázání na hoře – a tedy zda může, nebo nemůže křesťan, chcete-li zůstat křesťanem, jít k soudu, účastnit se ho, odsuzovat lidi nebo hledat v něm ochranu, zda se křesťan může, nebo nemůže, pokud chce zůstat křesťanem, účastnit vlády, užívat násilí proti svým bližním; a co je teď nejdůležitější otázkou, při všeobecné vojenské povinnosti, která se týká všech – zda se křesťan může, nebo nemůže, pokud chce zůstat křesťanem, zavázat – proti Kristovu přímému zjevení – k budoucím činům, které se přímo protíví učení, a účastnit se vojenské služby, připravovat se k vraždění lidí nebo je konat?

Otázky jsou dány jasně a přímo a jak by se zdálo, mělo by se na ně odpovědět taktéž jasně a přímo. Ale ve všech posudcích na mou knihu se nic podobného nestalo – právě tak, jako se nic nestalo ani s ohledem na všechna ta usvědčení církevních učitelů, že se zřekli Kristova zákona. Jimi se hemží dějiny od dob Konstantinových.

Velmi se po vydání mé knihy mluvilo o tom, jak nesprávně vykládám ta a ona místa evangelia, o tom, jak se mýlím, že neuznávám Trojici, vykoupení a nesmrtelnost duše; mnoho toho bylo řečeno, ale jedno ne – to, co pro každého křesťana je hlavní podstatnou otázkou života: jak spojit jasně vyslovené v učitelových slovech i v srdci každého z nás – učení o odpuštění, pokoře, odříkání a lásce ke všem, k bližním i nepřátelům – s požadavkem vojenského násilí nad lidmi svého nebo cizího národa.

Vše, co je možné nazvat zdánlivými odpověďmi na tuto otázku, je možné shrnout v následujících pěti oddílech. Snažil jsem se sesbírat v tomto ohledu všechno, co jsem mohl, nejenom podle úsudků o mé knize, ale i v tom všem, co se o tomto tématu napsalo už v dřívějších dobách.